

Spi si

Mišjčkovega Julčka

I. zvezek z 11. slikami

III.
N. 38692
h.

Izdalo in založilo društvo za zgradbo
učiteljskega konvikta

38692, III, M. R

Spisi Mišjákovega Julčka.

I. zvezek:

Sosedovi purčki. — Dobri bratec. — V skobec ga ujemi! —
Prepovedan sad. — Videl je angelca. — Lisica starega
Boštjana. — Tomažek in Jerica.

Z 11. slikami.

V LJUBLJANI, 1909.

Last in založba „Društva za zgradbo Učiteljskega konvikta“.
Natisnila „Učiteljska tiskarna“.

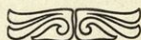
Založništvo si pridržuje vse pravice.

030046647

Kazalo.

	Stran
Sosedovi purčki	5
Dobri bratec	16
V skobec ga ujemi	21
Prepovedan sad	31
Videl je angelca	45
Lisica starega Boštjana	57
Tomažek in Jerica	72

Kazalo

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

1. Kazalo
2. Kazalo
3. Kazalo
4. Kazalo
5. Kazalo
6. Kazalo
7. Kazalo
8. Kazalo
9. Kazalo
10. Kazalo
11. Kazalo
12. Kazalo
13. Kazalo
14. Kazalo
15. Kazalo
16. Kazalo
17. Kazalo
18. Kazalo
19. Kazalo
20. Kazalo
21. Kazalo
22. Kazalo
23. Kazalo
24. Kazalo
25. Kazalo
26. Kazalo
27. Kazalo
28. Kazalo
29. Kazalo
30. Kazalo
31. Kazalo
32. Kazalo
33. Kazalo
34. Kazalo
35. Kazalo
36. Kazalo
37. Kazalo
38. Kazalo
39. Kazalo
40. Kazalo
41. Kazalo
42. Kazalo
43. Kazalo
44. Kazalo
45. Kazalo
46. Kazalo
47. Kazalo
48. Kazalo
49. Kazalo
50. Kazalo
51. Kazalo
52. Kazalo
53. Kazalo
54. Kazalo
55. Kazalo
56. Kazalo
57. Kazalo
58. Kazalo
59. Kazalo
60. Kazalo
61. Kazalo
62. Kazalo
63. Kazalo
64. Kazalo
65. Kazalo
66. Kazalo
67. Kazalo
68. Kazalo
69. Kazalo
70. Kazalo
71. Kazalo
72. Kazalo
73. Kazalo
74. Kazalo
75. Kazalo
76. Kazalo
77. Kazalo
78. Kazalo
79. Kazalo
80. Kazalo
81. Kazalo
82. Kazalo
83. Kazalo
84. Kazalo
85. Kazalo
86. Kazalo
87. Kazalo
88. Kazalo
89. Kazalo
90. Kazalo
91. Kazalo
92. Kazalo
93. Kazalo
94. Kazalo
95. Kazalo
96. Kazalo
97. Kazalo
98. Kazalo
99. Kazalo
100. Kazalo

Sosedovi purčki.

udi ribič je imel pod vasjo hišico, zraven hišice pa vrt. Detelja je rasla po vrtu. To hišico in ta vrt — ej, s krvavimi žulji ju je prislužil! Zato je pa tudi takoj vznorel, ako je kdo le stopil na njegov svet, hoteč se ogniti blatni poti, ki je držala doli iz vasi mimo njegove hišice.

„He — hej, ali ne vidiš pota?“ je vpil in odganjal ob taki priliki z vrta ljudi. Pri srcu mu je bilo hudo, da bi mu pomandrili travo tako po nepotrebem. Seve, ob čem pa naj sicer preživi Rdečko v hlevu? In ko bi Rdečke ne bilo, bi tudi ne bilo mleka, da bi ga srebal zdravi ribičev sinko; bi ne bilo ni novčičev, ni kronic

od prodanega mleka in masla za kruhek in srajčke temu ribičevemu sinku. Zato je vpil ribič: „He — hej, ali ne vidiš pota, da mandraš po detelji?“ — In otroci so se bali tega ribiča in so pravili, da je hud . . .

Na onem kraju vaške poti, malo višje od ribičeve hišice, je stal bogatega soseda dom. Visoke in košate jablane so delale senco pred hišo.

Kresno solnce je pripekalo, da nikoli tako.

Pri bogatem sosedu so bile vežne duri zaklenjene. Vsi, celo siva in sključena babica, so odšli na delo; spravljali so seno, in treba se je bilo podvizati, da so ga spravili še v suhem pod streho; zakaj doli iz žlebine so se vzdigovale meglice in se združevale in kupičile v debele črnikaste megle. In te megle so se vlekle gori ob hribu in silile na nebesni svod, napovedujoč z vso gotovostjo: „Dež bo!“

„Dež bo, hitimo!“ je dejal bogati sosed in hitel metati na rogljatih vilah kupe sena na voz onostran vasi. „Dež bo, hitimo, v žlebinu je megla! Hitimo!“ je priganjal.

„Bo, bo!“ mu pritrjujejo drugi. „Žlebina ne laže.“

„Eh, ta nora gora! Če se le prikaže iz žlebine megla, pa da leze gor po gori, alà, pa znori, pa znori ta gora: dež lije, kakor bi ga iz čebrov izpuščal doli z neba, pa bodi nam prav ali ne. Eh, ta nora gora!“ modruje hlapec in se jezi, sloneč na vilah in brišoč si potno čelo z rokavom.

„Gora — ni nora, ta je nor — ki gre gor!“ se mu posmeje poredno dekla, kažoč pomenljivo z grabljami na meglo, češ, kako si neumen, da dolžiš goro. „Ta je nor, ki gre gor!“

„Dajmo, hitimo!“ priganja gospodar. „Mi se moramo ogniti dežju, dež se ne bo ogibal nas.“

In hiteli so, hiteli.

Doma je ležal na pragu Sultan in varoval dom. Pa je bil slab varuh ta sosedov pes. Dremal je, dremal in zaspal. Seveda, vročina je bila huda, hujša kakor Sultanovo premagovanje, večja kakor njegova čuječnost, in — zaspal je. Stari maček, videč svojega najhujšega nasprotnika, spečega na pragu, se pretegne leno, zategnjeno in nalahko zamijavka, kakor da bi hotel vprašati: „Ali spiš, ali bediš? Ali bo varno v tvoji bližini ali ne, črni grešnik pasji?“ In ko vidi, da mu ne bo delal danes sile pes, se vrže na zemljo, pomoli vse štiri od sebe in tudi sam trdno zaspi. Pa tudi petelin in kokoši so se zabrscale v pesek in dremale. In purčki — tudi te je premagal spanec. Počenili so pod jablano ob poti in pospali.

Slab varuh je bil torej danes ta sosedov pes: zadremal je bil sam, on, gospodar, in z njim vred je pospalo vse drugo pred hišo.

Toda muhe, te sitnice grde, te niso spale — menda iz same nevoščljivosti; brnele so semintja ter sedale zdaj na psa in mačko, zdaj na perutnino ter jih budile iz sladkega, pravičnega

spanja s skelečimi piki. Seveda se je ob taki priliki prebudil zaspanček in hlastno lopnil po nagajivki, in marsikatera je na ta način zmanjkalo, a to ni motilo njenih sovrstnic; nasprotno, še bolj so prihajale drzne ter brenčale in se zaletavale živalim pod gobec in kljun prav hudomušno in nagajivo.

Zlasti pa je bila ena muha nagajiva.

Ta se je bila napila pasje krvi. Skoro do pijanosti se je je bila napila. Zato je postala predrzna.

„Ha, čemu mu je! Prav iz tega se je moram še napiti! Prav iz tega purčkovega čamplja, ki mu visi doli iznad kljuna!“

Tako si šepeče ta predrzna muha, pogladi z nogami žilni krili, in zzz . . . pa sede purčku naravnost na čampelj, hoteč se mu zasesati v to mesnato, rdečo reso in izpiti kapljico krvi.

Purčka zaskeli. „Čavs!“ cmakne v polspanju z odprtim kljunom, a predrznica mu je že odfrčala naprej. Kakor bi ga bil polil s studeno vodo — zaspanec ga zapusti, kakor bi mu bile padle mreže z oči — izpregleda, se potisne pokonci in jezno spusti na ves dir za muho; skomine so se mu pocedile po tem tolstem ocvirku.

Grda, pasje krvi pijana muha ga je pa zavedla. Zleti namreč preko pota in se poizgubi doli v detelji hudega ribiča. In purček, ki je drl za njo, je tudi pretekel pot in se spustil doli na hudega ribiča vrt za muho. Na vrtu, v detelji, pa je bil

pozabil na muho, oj, na tisto grdo, zvito muho — in se veselil mladih, sočnatih deteljevih listkov, ki jih je tako pridno kaval in zaval, kličeč vmes svoja tovariša na dobro kosilce z dobrohotnimi klici: „Kavder-kavder-kavder! Kavder-kavder-kavder!“ In res! Purčka zaslišita vabljivi glas tovarišev, zakavdrata na glas in zdrčita za njim v deteljo, aj, v hudega ribiča deteljo. V detelji so se pa imeli kakor ob praznikih.

Ribič je ravnokar prišel iz botrovega travnika domov. Postavil je grablje v kot in obesil koso na kljuko ob vratih. Potem se je pa obrisal preko čela, popravil klobuk in rekel skoro na glas: „Dež bo!“

„Dež bo!“ je dejal še enkrat, ko je motril meglo doli v žlebin. Srce se mu je razveselilo, in plosknil je z rokama.

„Dež bo!“ je zatrdil v tretje in udaril obenem zavestno s peto ob tla, češ, lovili bomo, in v kalnem se kaj nalovi!

Nato pogleda v stran, se popraska za ušesi in pomišlja, bodo li držale še mreže ali ne. Zdajci mu počí glas purčkov na uho sem iz detelje. Purčki so namreč med obiranjem in čavsanjem sočnatih deteljevih listkov in vršičkov dobrovoljno in mirno kavdrali svoj „kavder-kavder-kavder!“

Ribič pogleda zavzet na vrt. Osupne. Pogled mu zastane na purčkih ... Ali je res, ali ni res, da jih vidi ... vidi te sosedove purčke ...

Kri mu zavre. Misliti ni utegnil. Zgrabi poleno. Jezno ga zavihti s krepko, težko roko. Zaccvilil je vznemirjeni zrak, in padlo je poleno, a padel je tudi purček, prestrašeno kavdrajoč, na zemljo. Začrnela, vroča kri se je polila po detelji. Zaprl je purček oči in kakor mrtev je tiščal z napol razprostrto perutjo k zemlji . . .

„Kavder-kavder-kavder!“ sta zajavkala žalostno tovariša. „Kavder-kavder-kavder!“ sta klicala na pomoč.

In prebudil se je Sultan doma in zalajal trikrat počasi, vprašujoče: „Hav-hav-hav!“ — „Hav-hav-hav!“ je zalajal še enkrat enakomerno in majal z repom in pogledal okrog sebe resno, češ: „Postojte, povejte, kaj se je dogodilo v mojem kraljevstvu?“ In spogledale so se prestrašene kokoši in povpraševale s svojim zategnjenim „kaaaj?“ — „Kâj!“ so se čudile, popustile posteljce v pesku in prahu ter prikorakale bliže. „Mijav!“ je zatulil celo stari maček, pretegnil leno svoje ude, se obdrgnil ob pragu in bil v dveh skokih na ograji. „Mijav!“ je zamijavkal bolešno, zazrši tožni prizor na hudega ribiča vrtu, potegnil s sprednjo taco preko čela in oči kakor da bi si brisal solze, potočene za purčkom, ki je umiral v travi s strto perutjo . . .

„Kavder-kavder-kavder!“ Tako sta klicala še vedno purčka na pomoč, vznemirjeno, prestrašeno, žalostno ter tekala okrog umirajočega tovariša. A pomoči ni bilo . . .

Glej, glej, je li mogoče? Da, v resnici! Purčka sta, v kljunčkih ga držita in hitita preko pota domov, domov z njim, ki je krvavel, umiral zaradi vroče krvi, zaradi težke roke hudega ribiča . . .

In doma! Aj, aj!

Purčka venomer stopicata vznemirjena okolo ranjenca, otožno kavdrajoč, kakor da bi mu klicala: „Vstani, vstani, bratec naš!“ Kakor da bi mu za-trjevala: „Ljubiva te, umreti je nama, da ti umreš!“ In klicala sta ga zopet: „Vstani, vstani, bratec naš!“ In otožni, nemirni „kavder-kavder-kavder“ je klical vnovič pomoči, pomoči . . .

In kokoši so prikorakale na mesto žalosti in zajaskale: „Kâj?“ V tem „kâj“ je bila izražena vsa ogorčenost, ki so jo čutile napram človeku, ki se je drznil za pest trave pobiti enega izmed njih tovarišije. „Kâj?“ so zajaskale in pomenljivo pogledale petelina, češ, kaj pa ti, ali boš gledal ti, ki si naš poglavar, mirno, ko se gode take stvari? Petelin pa je molčal. Mirno je skrčil eno nogo in jo skril v perje ter zrl venomer predse in v bolnika kakor da premišlja važne sklepe. In udaril je z nogo ob tla in zakikirikal, kakor da je osnoval premišljene, a drzne in silovite načrte, po katerih pridejo njegovi podložniki do pravice.

Purčka pa venomer kavdrata in kličeta po pomoči. In s kljunčkom božata tovariša na tleh, kakor da mu hočeta izreči svoje sožalje . . . in

peruti razprostirata napol in jih zopet zastirata, hladeč mu rano ... in kavdrata, kavdrata, da bi ga oživila, a vse zaman, purček se ne gane ...

Hudi ribič pa je nepremično stal na onem mestu pred hišo in gledal vse to ...

Da bi se iztegnila zadeta živalca na mestu, bi se ribiču ne storilo nič iz tega, prav nič; le jezil bi se dalje, jezil po pravici: „Doma jih naj ima in redi, ta lakomnež snedeni!“ Tako pa!?

„Eh!“ je vzkliknil, kakor da bi ga nekaj speklo, ko so zrle njegove strmeče oči, da sta nesla ranjenca domov purčka, živalci, usmiljena brata ...

„Eh!“ je vzkliknil ribič vdručič, se popraskal za ušesi in nekaj zamrmral predse. Poteze na zdravem obrazu so kazale, da mu je duša pobita, žalostna, da je on grd, silno grd ... „Ubijalec!“ mu je očitala vest.

„Eh!“ je vzkliknil ribič v tretjič in se stresnil. Nato pa je izginil za voglom. Z delom si je hotel pregnati sitne, nadležne, skeleče misli.

In razgrinjal je mreže, jih vpletaval, prevezal nitke, a pozabiti ni mogel, kar je bilo. „Ubijalec!“ mu je venomer očitala vest. In njegova duša je bila nemirna, žalostna ...

Hipoma zastanejo ribičeve roke pri delu. Od sosedove hiše doli se je razlegal glasen, vesel vrišč.

Ribič vrže delo iz rok in skoči pogledat.

In ribič gleda, gleda. Njegove oči se vidijo čim dalje veselejše, obraz se mu jasni, duša se vzradošča . . .

Purčka sta namreč ranjenega bratca zbudila v življenje . . .

In odprl je ranjenec oči, se zravnal pokonci — strta perut mu je visela napol razprostrta ob strani navzdol — in zakavdral je: „Kavder-kavder-kavder!“ kakor da bi hotel reči: „Rešen sem! Kavder-kavder-kavder! Rešen sem!“

In počenil je spet ranjeni purček, a oči ni zaprl.

„Rešen je!“ zakavdrata glasno tovariša, razprostreta repna peresa, zabrusita perutnice po prahu ter se s skrčenim vratom in z zaradelim licem vozita zmagonosno, da je oživel njiju bratec.

„Hav, hav, hav!“ je zalajal pes trikrat počasi, enakomerno, kakor da slovesno prisega, da bo skrbel za svojce, jih varoval, varoval zlasti pred hudega ribiča težko roko. In zakikirikal je petelin, budeč se iz svojih težkih misli, in zakokodajsale so čibke vse po vrsti in začrtale praske v zemljo, češ: „Me in z nami vred našega poglavarja krempelej podpisujemo, kar si ravnokar slovesno prisegal, ti ostri zob našega Sultana.“ Tudi maček je privil rep kvišku in zamijavkal kakor da zatrjuje, da se tudi njegova dlaka strinja s prisego Sultanovo.

„Hav, hav, hav!“ je zopet zalajal sosedov pes kakor da hoče zaklicati daleč na okrog: „Rešen je! Rešen je! Rešen je!“

„Da, rešen je smrti — ta sosedov purček!“ Tako vpije vse vprek po sosedovem dvoru.

* * *

„Krhajs!“ je podil od tega časa ribič perutnino iz detelje. „Krrr-hajs!“ je vpil in ploskal z rokami, za poleno pa ni več prijemal.

Dobri bratec.

Po narodnem motivu.

Mati gredo v bližnji trg na semènj. Pred odhodom rečejo svojim otrokom: „Le pridni bodite, vam bom nekaj lepega s semnjà prinesla.“ — „Bomo, bomo!“ jih zagotavljajo otroci, in mati odidejo.

Otroci so bili tistikrat vsi brez izjeme res prav pridni.

Najstarejši, Gregor, se je napotil v gozd, suhljadi in dračja nabirat. S težko butaro na hrbtu je komaj prihropel opoldne domov. Lenčica je pasla Rdečko; napasla jo je tako, da se nista poznali kravi lakomnici kar nič. Jerica je nanosila v golidi čeber vode in nastrgala krompirja, da ga bodo mati, ko se povrnejo iz trga, pristavili k ognju in skuhali za kosilo. Mihec je pa izdeloval domače naloge in varoval Nejčka. — Pridni so torej bili otroci zares, a — lačni pa tudi . . .

Opoldne, ko so odmolili angelovo češčenje, so se vsi nehote ozrli tja pod lipo na mizo, kjer se je druge dneve ob tem času že kadilo iz sklede.

Ko so se spomnili na kosilo, so se jim sline pocedile, in še bolj so občutili glad, da jim je kar zakrulilo v želodčkih.

Gregor je bil še posebno lačen. Njemu je brez dvoma še najbolj krulilo v želodcu, in najbrže so se njemu še najbolj cedile sline po grlu, a izdati tega ni hotel. Oči je pobesil nekam plaho, kakor da bi ga bilo sram, da je tudi on pogledal tja na mizo po jedi, pa se potajil, rekoč: „Žejen sem!“

„Žejen sem!“ — Ha, morda je bilo tudi nekaj resnice na tem, zakaj težka butara ga je jako zdelala; a vsekakor bi govoril bolj po pravici, ko bi dejal, da je lačen. — Ne tako Lenčica; ta se ni znala potajevati. Naravnost in odkritosrčno je potožila: „Kako sem lačna!“ — „Jaz tudi, jaz tudi!“ sta vpila zdaj še Jerica in Mihec.

Vsi so torej tožili, ko ni bilo še kosila na mizi, edino Nejček, ki je v sami srajčki sedel pred hišo na ovčji koži, edino ta ni tožil, ampak pridno je grabil po kamenčkih poleg sebe in se igral z njimi v pesku.

„Pijmo!“ se oglasi zdaj zopet Gregor.

„Jejmo!“ pravi Lenčica.

„Kje pa bomo dobili?“ de vprašajoče Jerica.

„V materini skrinji!“ meni Mihec.

Vsi štirje planejo pokonci, da bi šli pogledat v materino skrinjo. Tedaj pa zavpije Nejček tam z ovčje kože: „Aj, v mam'no sklino sli vi? . . .“

Sicer ni bilo znano Nejčku, da je greh, tudi staršem kaj vzeti, ampak edino to je vedel, da so bili mati vselej prav hudi, kadar se je kdo lotil, da bi odprl skrinjo. In to mu je prišlo sedaj

na um, zato je zavpil: „Aj, v mam'no sklino sli vi! — Le caite, jaz vse mami vedal bom!“

To slišati, zgrabi vse štiri jeza — lakota je huda reč — da stisnejo pesti, in deroč se na vse grlo: „Tepimo ga, tepimo ga!“ planejo nadenj.

Tepen bi bil Nejček, toda v trenutku, ko so se vrgli nadenj ti gladni vročerkvrneži, so se pokazali izza vogla — mati . . .

Ko zagledajo mater, zapre porednežem sapo. Pesti jim omahnejo ob životu doli in se jim razklenejo same od sebe. Zdaj, ko so zagledali mater, so se šele do dobra zavedli, kaj so pravzaprav namerjali. Nikdar bi ne dopustili, da bi se Nejčku le za las krivice zgodilo, saj so ga vsi iz srca ljubili, kaj še, da bi ga tepel kdo izmed njih! Ah, in danes so ga hoteli sami . . . „Ojú!“ so zatulili ob tem izpoznanju vsi in prestrašeni pričakovali, kaj bo.

Mati so videli dovolj, videli na lastne oči. „Poberite se mi izpred oči!“ so zavpili, in solza žalosti jim je zdrknila po resnem licu, ah, solza, ki jo je zakrivila razposajena deca.

Glasno so zaihteli otroci in se poizgubili izpred obličja materinega.

Ko so se pa mati nekoliko pomirili, so segli v košaro, ki so jo vzeli s seboj na semènj in privlekli na dan nekaj v papir zavitega. „Ná, Nejček!“ so rekli in razvili pred njim papir. „Ná, vse je tvoje, kar sem prinesla s semnjà, drugi ne dobe ničesar.“

Nejčku zatrepeče srce. „A-a-a!“ vzklikne strmeč v te tako lepe reči.

Ko se je že nekoliko nagledal teh materinih darov, mu počijo na uho neki otožni glasovi, neko zadušljivo ihtenje.

Nejček privzdigne glavico. Ah, Mihca zagledajo njegove oči, Mihca, ki je tam za hlevom vokal in venomer pogledával po materi, po Nejčku, pogledával milo, proseče.

Dobremu Nejčku se bratec zasmili. „Mama“, zakliče, „Miec tud' pliden bil, daj Micu tud'!“

Ali mama reko: „Mihec ni bil nič priden, in nobeden ne! Viš, še topli bi te kmalu.“

„Mama, nic bubalo, nic bubalo! Daj Micu tud', mama, daj!“ prosi Nejček.

„Lej, Nejček, kako lepe reči so to!“ reko nato mati, kakor da bi preslišali njegovo prošnjo. Toda Nejček se ni dal premotiti. „Mama, daj Micu tud', vis, oka!“ de proseče, in debele solze se mu udero po nedolžnih licih, solze, ki so glasno klicale: „Usmiljenje, usmiljenje, mama!“

Mati pogledajo Nejčku v obraz. Zapazijo, da so mu oči mokre. „Ljubo moje dete, kaj pa ti je, da vekaš?“ vzkliknejo in ga vzemo v naročaj. „Kaj pa ti je, srček moj, da vekaš?“ vzkliknejo in pritiskajo sinčka k sebi. Nejček se jim pa ovije okolo vratu in med ihtenjem in poljubovanjem prosi za Mihca, Gregorja, Lenčico, Jerico . . .

Materi zaigrajo solze v očeh, solze mehkega veselja. „Kako dobrega bratca imajo!“ vzdihnejo za nekaj trenutkov, pokličejo otroke in razdele mednje, kar so prinesli s semnjā . . .

V skobec ga ujemi!

I.

Travnov Jože je imel golobe. Rad jih je imel, jako rad; zato jih je pa hodil zmeraj gledat in kar po cele ure je prečepel pred golobnjakom ter se zagledal zdaj v tega, zdaj v onega goloba. E, bilo pa je tudi res veselje gledati to nedolžno živalco: kako so se lepo izpreletavali golobje, kako se jim je perje lepo bliščalo v solnčnih žarkih, kako so lepo grulili „grû-ù, grû-ù“ in klicali svoje mlade ter jim prinašali drobnih zrn za kosilce . . . Rad, jako rad je torej imel Jože golobe; bil je vedno zamišljen vanje, celo v šoli.

Nekoč so delali račun v šoli. Prištevali so drevesa k drevesom. „Povej, koliko jih je zdaj, Traven Jože!“ vpraša učitelj. Jože pa, ki je bil v duhu pri svojih golobih, je odgovoril: „Dvanajst, dva pa ležeta, pa vsi so moji!“

Vsa šola se je zasmejala na glas njegovemu odgovoru. In tistikrat smo ga vsi, ki smo bili malo bolj navihani in nagajivi, vedno in vedno povpraševali: „Jože Travnov, pa si ti golob, kaj —

da tako neumno odgovarjaš?“ In preprosti Jože je pravil vedno in vedno: „Jaz nisem golob; doma jih pa imam, dvanajst jih imam, dva pa ležeta, pa vsi so moji!...“

Nekoč, ko pride Jože iz šole domov, zapazi obilo perja ležati po tleh pred golobnjakom. Ni vedel prav, kaj pomeni to; zaskrbelo ga je pa le. Brž steče v hišo ter povpraša mamo: „Ali veste, mama“, je rekel, „zakaj je toliko perja pred golobnjakom,“ je rekel, „meni se to čudno zdi,“ je rekel. Mama mu je pa rekla: „Nič hudega, Jože, nič hudega! Poletje prihaja, pa se skubijo golobi.“ — „Da le ni nič hudega, potlej je že dobro; mene je kar zaskrbelo, da bi bilo kaj hudega.“

Skrb ga je za sedaj minila. Jože je šel z loncem pred golobnjak ter zroč v svoje golobe, pridno zajemal iz piskrca; jedel je južino. Seveda mu je kapljalo od ust in se cedilo po obleki, ko je vedno zijal v golobe; e, kaj, saj jopič, srajco operejo, golobov, takih lepih golobov pa se ne vidi vsak dan...

„Lejte ga, Jožeta, lejte ga, Jožeta, že spet jé z golobi,“ je zavpil norčavo hlapec, ki je ravno napajal konje. — Jože se ni zmenil za te besede, ali jih pa slišal ni, ampak kar naprej nemoteno zajemal iz piskrca. Tedaj pa zavpije hlapec še enkrat in krepko: „Hej-hej, Jože! A že spet ješ z golobi? Zakaj pa z žlico ne, ha-ha-ha-ha!...“ Toda Jože tudi zdaj ni slišal hlapca ali ga pa ni

hotel slišati. Ta pa jezen, da ga še tako majhna žaba ne posluša, spusti konja v hlev, sam pa se razkorači pred dečkom ter zavpije na ves glas: „Še v šolo pojdi Jože, h golobom in spi pri njih in moli z njimi, potlej te pa ne bodo več otroci povpraševali: „Jože, pa si ti golob?“ ... Ali Jože se tudi zdaj ni dal motiti. Vstal je ter šel s pis-krcem in žlico v roki na drugo stran golobnjaka, kjer je mirno dalje užival južino ter gledal z one strani golobe. Od ust pa mu je kapljalo sedaj še bolj ...

II.

Nekega jutra zapazi Jože veliko, veliko golobjega perja po tleh. Vedel je sicer, kaj to pomeni, kakor je bila povedala mati, a ga je le močno zaskrbelo. Zato vpraša zopet: „Mama, ali je kaj hudega, ali se le skubijo, ker prihaja poletje?“

„Pa je veliko perja po tleh?“

„Veliko, le pogledjte!“

„Pa ne hodi kragulj po golobe, kaj?“

Jožetu zmanjka sape in ves prebledi. „Kragulj ... po golobe ... po moje golobe! ... To vendar ne gre! ...“ stoče in javka in stopica pred materjo ... Zdaj reče mati: „Jože, preštej golobe!“

Jože je začel šteti. In štel je, štel ... a glej čudo: enkrat jih našteje 10, drugič 14, v tretje

8, potem 15! . . . „Saj jih je še več, kot sem mislil,“ reče nato in se tolaži, a svojim besedam ne verjame.

* * *

Kakor črn strah, je čepel tedaj grdi kragulj na visoki bukvi vrh hriba, kjer je imel mlade ter gledal poželjivo dol na Travnovega Jožeta golobe. In ko tako gleda, gleda, zapazi, da se zopet golobi, kakor že tolikokrat, prav nedolžno igrajo vrhu strehe. — Zdaj zleti kragulj visoko pod nebo. Pod nebom se vrti nekaj časa. Hipoma pa se spusti in plane naravnost na enega izmed golobcev, ki so se igrali vrhu strehe. „Klop!“ je reklo, ko se je vrgla ta grdoba na prestrašeno živalco. Golobec je bolešno zacvilil, drugi pa so prestrašeno zagrulili ter se zakadili in butnili v golobnjake. Kragulj pa ni vprašal, ali je prav ali ne, ampak je kar zasadil v svoj plen ostre kremplje, da se je perje usulo po strehi in da se je pokazala rdeča kri, ter odnesel strmečemu Jožetu golobca pred nosom.

Vse to je trajalo le en hip, par sekund. Jože je obstal na mestu, kjer je prešteval golobe, ko se je to godilo; levica se mu je skrčila sama od sebe in se položila na srce, kakor da bi hotela zabraniti vhod prebridkim slutnjam, ki se že uresničujejo; desnica se je dvignila, kakor da bi hotela pregnati grozeči oblak nesreče; usta so mu bila napol odprta in pogled obrnjen na

mamo, kakor, da hoče vprašati: „Mama, ali ni zdaj hudo? Ali se le trebijo golobi, ker prihaja poletje?“ — „Ne, ne! Ne trebijo se golobi; tu je kragulj, kragulj, kragulj!“ vpije mati. — „Jezus, Marija! Pomagajte, pomagajte, pomagajte!“ zastoče in zajavka Jože ter steče v strahu in trepetu za kraguljem, a ta skoro že izgine njegovim očem.

Ves dan je tulil Jože pred golobnjakom, da se je slišalo na konec vasi, ves dan je čakal s kameni v roki na kragulja; a ne goloba, ne kragulja ni bilo več nazaj; še več, sčasoma je pobral kragulj še vse ostale golobe, Jožetu so ostali le prazni golobnjaki . . .

Bridke solze je prelival zdaj Jože na razvalinah mlade svoje sreče . . .

III.

Nekega lepega dne reče hlapec: „Ti, Jože! Lej, vse golobe ti je podavil kragulj, a on še živi in nič žalega se ni zgodilo temu grduhu. Viš, ti si redil golobe, da se je oni na hribu mastil z njimi; ti si se jokal in se še jokaš, kadar se spomniš na nje, a mrhač grdi se ti smeje z bukve. To si mevža, Jože, ti rečem, da ga še nisi ujel!“

Golobi, ki so bili Jožetu še ne pred dolgim časom vse na svetu, niso imeli zanj zdaj več take veljave. Vendar pa je ob hlapčevih besedah

zaskelala dečka še ne zaceljena rana ter se mu obenem zbudila želja po maščevanju. To bi z veseljem zadal Jože rušilcu svoje mlade sreče smrtni udarec, to bi z veseljem potopil grdega kragulja v žlici vode, ko bi mogel. A svest si svoje nemoči proti kragulju, je v tihi žalosti in jezi polagoma pozabljal, kar se je hudega zgodilo z golobi. Danes pa mu je hlapec zanetil iznova ogenj sovraštva do kragulja, iznova mu je zbudil speče želje po maščevanju. Zato mu je odgovoril Jože: „Oh, ujemi ga, ustreli, pobij! . . .“

„Saj ga tudi bom! Še preden bo solnce v zatonu, bo kragulj v mojih rokah. V skobec ga ujamem.“

„Oh, daj ga, daj ga, Janez! V skobec ga ujemi, Janez!“

„Brez skrbi! Še danes bo zaguznil, boš videl!“

In hlapec je šel in nastavil vrhu strehe skobec. V skobec je položil repo in v repo je nabodel kurjega perja tako, da je bilo videti, kakor bi golob čepel tamkaj. „Boš že videl,“ je zatrjeval iznova hlapec, „preden bo solnce za gorami, se bo zvijal kragulj krvav pred tvojimi nogami.“

„Oh, le daj ga, le daj ga, Janez!“

* * *

Pa se mu je le presukalo temu grduhu, kragulju: prej je on grabil in trgal in davil, zdaj pa je njega zgrabil skobec vrhu strehe in ga

trga in davi: kragulj je šel res v nastavljeno past, res se je ujel v skobec, kakor je bil pravil hlapec, da se bo.

„Ali vidiš, Jože?“ vpraša zdaj hlapec.

„Vidim,“ odgovori Jože v zadregi . . .

„Zdaj pa je iztaknil, kar je iskal in kar je že zdavnaj zaslužil. Solnce še ni v zatonu, a kragulj je že naš, se že zvija s strto perutjo in s strto glavo v nastavljenem omrežju . . .“

Jože molči. Nekam čudno zro vrh strehe njegove oči. In levica se mu skrči in zastane na srcu, kakor tedaj, ko je padel kragulj zviška na streho in je zaječal bolestno golobec v njegovih krempljih; in desnica se mu dvigne, kakor da bi pretila in klicala: dovolj, dovolj je že prelite krvi; in gledal je na mamo, ki se je prikazala na pragu, in odprl je usta in je rekel Jože, tako je rekel: „Mama, golobi se ne trebijo in poletje ne prihaja, a je hudo, hudo“ . . . In je kazal z iztegnjeno desnico na kragulja vrhu strehe in klical žalostno: „Kri, kri, mama!“ . . . In ta desnica je pretila in desnica je klicala: „Dovolj, dovolj krvi!“ . . .

Hlapec prinese kragulja s strehe. Vrže ga pred golobnjak, ukovanega in strtega v težkem železju. Zvijal se je zdaj v resnici kragulj pred Jožetovimi nogami, ves krvav, s povešeno glavo in strto perutjo. Vroča kri mu je kapljala iz kljuna in rdečila po tleh golobje perje, edini ostanek nekdanje dečkove sreče. Kragulj je povetil glavo in za-

piral žalostne oči. Kri pa, ki je kapljala iz kljuna, je klicala, je vpila: „Usmiljenje, usmiljenje!“ ...

„Stran, stran!“ zjavka zdaj bolešno Jože. „Stran, stran!“ zjavka in si zakriva obraz, da ne bi videl kragulja, ki mu je presunil mlado srce. „Stran, stran; izpusti ga, Janez, pravim!“

„Strela, ali si znorel, da tako govoriš?“ zavpije začudeno Janez. A deček le javka, a deček le prosi: „Izpusti ga, pravim, izpusti ga, Janez!...“

„Strela, ali si znorel? Golobe ti je skubil in davil, in zdaj naj ti ga izpustim?“

„Saj ni vedel, kaj je delal; izpusti ga, pravim!“

„O-ho! Ni vedel! Pa še kolikokrat je vedel, in še vse huje se je godilo golobom, ko jih je drl ta mrkač, kakor se pa godi zdaj njemu samemu!“

„Morda je pa vzel golobe kateri drug kragulj, ne ta! — Oh, stran, stran! Izpusti ga, izpusti, prosim te!“

Mati, ki je še vedno stala na pragu, je rekla, ko je to slišala: „Janez, pa slušaj, ga pa izpusti!“

Hlapec neverno pogleda mater. Čudi se, da more tudi mati tako govoriti, kakor mlečnozobi Jože, ki je bržčas znorel ali ga pa še pamet ni srečala. Nekaj čudno zamrmra, a kragulja se ne pritakne. Pa mu spet reče mati: „Janez, pa slušaj, pa izpusti kragulja, je tudi siromak.“

Hlapec se malomarno posmeje. „Pa bom,“ reče, zgrabi kragulja v skobcu in ga odnese za skedenj. „A živega te ne izpustim,“ si misli ter

odpre skobec. Tedaj pa je kragulj že poginil.
Mrtev telebne iz skobca na tla. — —

„Mama, vedno vas bom imel rad.“

„Zakaj?“

„Zato, ker ste Janezu ukazali tako.“

„Pa samo zato?“

„O, ne samo zato; veste, zato tudi . . . zato
največ, ker ste vi moja dobra mama.“

„Pa golobčkov zdaj ne bo več pri hiši; ali
ti ne bo hudo po njih? . . .“

„Malo že! — Bom pa pri vas, mama; pri
vas sem še rajši . . .“

„No, le priden bodi, Jožek moj, bom pa teto
prosila, da ti pošlje dva.“

„Oh, mama! . . .“

Prepovedan sad.

„O, težko jo povem, prav težkò, zakaj to je žalostna dogodba,“ je rekel z mehkim, nekako otožnim glasom stari Mrgoletov stric, sklenil roke ter gledal nekam žalostno predse. „Ovbe, ovbe! To je žalostna dogodba, žalostna povest, prav žalostna, pravim,“ je rekel, in bridko se mu je storilo pri srcu, bridko, da so mu zaigrale solze v očeh in zapolzele po njegovih razoranih, resnobnih licih . . . A jaz nisem vedel, kaj pomenijo te solze v njegovih očeh in vedna resnoba na velih licih stričevih; nisem poznal toge stričevega žalostnega srca, ne temnih oblakov na njegovem zgubanem čelu . . . In silil sem v strica in ga prosil: „Oh, povejte, povejte! . . .“

Morda je menil sivi starček, da stori dobro delo, ako mi razodene skrivnost svojega srca, žalostno povest svojega življenja; morda je slutil, da me utegne njegova povest obvarovati pred korakom po — prepovedanem sadu . . . nikdar dovolj obžalovanem; ali pa ni mogel predobri striček zavreči prošnje mojega srca; zakaj na-

posled se je le vdal. „Naj bo,“ je rekel, „povem ti to žalostno povest! Bog v nebesih pa se me usmili in mi odpusti, kar je povzročila moja lahkomišelnost še v otroški dobi! Delal sem pokoro celih sedemdeset let.“

Tako je rekel in začel praviti. Žalostna povest mi je šla do srca. Vi vsi, ki jo čitate, vedite, da je tedaj, ko se je to godilo, izginil za vedno smeh s stričevih ust. Oh, nesrečni, prepovedani sad, ki je povzročil toliko gorja! . . . Oh, nesrečne smodke! . . .

I.

Mali nedolžni Mihec gre po cesti. Jaz ga — ne, ne! — Mrgoletov Tone, to se pravi samo Tone . . . torej Tone ga pokliče: „Mihec, pridi sem, boš nekaj videl!“

Mihec skoči brez obotavljanja k Tonetu, ki reče zdaj: „Ali veš, Mihec, kaj imam tukaj v malhi? Ugani, če si kaj moder!“

„Pokaži,“ veli Mihec, „potlej pa že uganem.“

„Pojdi no: če ti pokažem, potem ti ni treba ugibati!“

„I, pa samo malo pokaži!“

Tone odpne suknjič in pokaže v malho, rekoč: „Na, poglej! — Zdaj pa reci, če poznaš, kar si videl.“

„O dè-te, dè-te: smodke! . . . Joj, kje si jih pa dobil?“

„A, kaj bi izpraševal! Pojdi rajši z menoj; greva za vrtni zid, tam jih pokadiva.“

Mihec je ob teh besedah od veselja poskočil. Danes se mu izpolni, kar je že tolikrat natihoma želel. Aj, smodko bo kadil kakor veliki fantje, ki gredo od maše! ...

Šla sta tedaj za zid ter palila prepovedani sad — smodke ...

Tone, ki je bil že malo bolj velik in je že večkrat poizkušal kaditi in tudi res kadil, je prižgal smodko takoj s prvo žveplenko, a Mihec, ki dotlej še nikdar ni imel prepovedanega sadu v ustih, je bil bolj neroden. Popraskal je malone že pol pesti žveplenk, a smodka mu le še ni gorela. Bil je že ves vrtoglav in tudi peklo ga je po ustih, da so se mu cedile debele sline dol po bradi, a smodke le ni maral deti iz rok. Jako ga je jezilo, da Tonetu gori, njemu pa neče. Nemiren je stopical gorindol in skoro nevoljno zavpil: „Pa kako je to, da mi ne gori smodka!“

„Hm! Pa si jo odgriznil na koncu?“

„Kje? — Tukaj?“

„Da, tam, na gorenjem koncu, kjer se devlje v usta, se odgrizne taka reč, pa vleče. — Neroda neumna, zakaj pa nisi odgriznil, ali ne veš tega?“

„Kako naj vem, saj mi še nisi povedal tega! Pa praviš, da je treba odgrizniti na koncu?“

„I, kajpak, drugače ne vleče!“

„Pa si ti odgriznil?“

„I, seveda sem!“

„Pa te ni speklo, kaj?“

„A, kaj me bo speklo!“ se mu posmeje Tone in potem pouči tovariša: „Lej, najpreje se odgrizne in nato prižge; in prižge se na drugem koncu, ne na tem, kakor ti. Kako bo potem speklo? . . . Seveda, goreče smodke ni devati v usta; kajpak, taka peče, seveda . . .“

„Bodi, bodi! . . . Kaj bi se narejal! Ali morem verjeti, da si ti odgriznil smodki konec? I, saj že tako peče, hujše ko poper, ko se smodka samo ust dotakne; kaj še, ko bi jo moral celo ugrizniti.“

„Lej ga tepca! Kdo te pa sili in veli: odgrizni smodki konec! . . . Pa ji ga odreži ali pa odščipni, pa bo vleklo, pa bo gorelo.“

„E, nikar ne bodi precej hud!“ reče pomirljivo Mihec, ko vidi, da se tovariš razburja. To je bilo vseh Tonetu. Smodko vzame iz ust ter mu jo ponudi, rekoč: „Mihec, ná mojo, ki dobro gori. Vleci, pravim, bom pa jaz tvojo zapalil.“

Mihec potegne nekolikokrat. Gost dim se mu pokadi pod nosom, gost dim, ki ga čisto omami.

Zdajci jima počí oster, svareč glas na uho. Oba hkrati se ozreta. Njiju prestrašene oči zagledajo Tonetovo mater, ki prihaja naglih korakov. Ah, skoro je že stala pred njima. Izza zidu ju je opazila in nič ni pomišljala, kar brezovko je pograbila in šla nad paglavca.

„Beži!“ zavpije Tone in steče. A preden je mogel zbežati, so ga že lasale materine roke, in

brezovka je pela, da je bilo joj! Cvilil in javkal je poredni otrok, a vse ni nič pomagalo; šele ko je trdno obljubil, da se ne bo nikdar več niti dotaknil smodk, kaj še, da bi jih kadil, so ga izpustile materine trde roke.

Mihec je zbežal po klancu, a dobro je čul mater, ki je vpila za njim ter ga svarila: „Fantek, imej pamet in pusti to reč pri miru, da ne storiš samega sebe in nas vseh nesrečnih . . .“

II.

Mihec je bežal po klancu, a ni vedel prav, kod teče. Nekaj dimov, nekaj puhov smodke ga je tako omamilo, da je bil čisto motoglav. In ko je pri begu udaril ob kamen z nogo, in se mu je kri pocedila iz prsta, tega še opazil ni. Vse mu je plavalo in plesalo pred očmi.

Hipoma začuti silno slabost. Oprijeti se je moral ob plotu, da se ni sesedel na tla. Vedel je, da to prihaja od smodke, in sram ga je začelo biti. In da bi ga nihče ne opazil takega, kakršen je tedaj bil, se splazi na bližnji skedenj. Komaj še more zaloputniti vrata za seboj, pa se mu zvrtil v glavi, in zvali se kot klada po golih tleh . . .

Na skednju je bil maček, ki je lovil miši. Prestrašilo ga je tako, da je zatrepetalo srce v mačjem telesu, ko so tako iznenada začula njegova tanka ušesa, kako so zacvilila in zaškripala vrata in kako je nekdo kar skviška telebnil na

gole deske. Prestrašilo ga je torej jako, in zami-javkal je vznemirjeno in odskočil s preže v stran. In miška, ki jo je čakal in prežal nanjo celo uro, mu je tedaj ušla . . . Ah, tako srečno mu je od-nesla pete, kar pred nosom mu je odfrčala v svet, in on sam ji je odprl pot . . . Ah, kako grozno hudo mu je bilo po miški! . . . A nič ni poma-galo, če so še tako grdo gledale njegove oči, če se je še tako mastno oblizaval in če so se mu še tako gosto cedile sline iz gobca: dobra pečenka mu je za enkrat takorekoč iz ust padla, in zdaj ne pomaga več žalovati, po toči je prepozno zvoniti . . .

Ubogi Mihec je silno trpel na svojem trdem ležišču na skednju. Vročina ga je kuhala, da mu je kar od las kapljalo, in slabo mu je bilo, da nikoli tako. Zdelo se mu je, da nekdo s kladivom razbija po njegovi ubogi glavi, pijani od tobaka. In hipoma začuti, da zemlja nima tečajev, da zemlja nima podnožja, da se ves svet podira in pada nadenj . . .

„Oh, kaj sem storil, kaj sem storil!“ toži Mihec ter joka milo. Nato pa začne viti roke ter med jokom in stokom prositi: „Oh, odpustite, ljubi moji starši! Odpustite, ljubi moji bratci in sestrice! Oh, odpusti tudi ti, ljubi moj angel va-ruh in prečista Devica Marija! Nikoli, oh, nikoli več! Oh usmilite se me in pomagajte mi, poma-gajte! . . .“

Mačku se čudno zdi, kdo bi tako otožno jokal in stokal. Popravi si torej s taco brke, za-

više rep ter jo mahne oprezno na kraj nesreče... — Pri vratih je ležal Mihec. Kako je bil bled! Kot zid, kot zid je bil njegov obraz! ... Med prsti je tiščal Mihec neko rjavo reč, ki se je na enem koncu kadila. Ko mu prigori ta reč do prstov, tedaj šele zazna, da še drži svojo nesrečo v rokah... Jezno jo zmečka med prsti in vrže v stran. Tleča pade v otepe. Oho, Mihec! Ogenj in slama, to ne gre skupaj!

Maček je menil, da je miška privzdignila Mihcu roko ter mu skočila iz rokava. Hop! je lopnil za njo. Sline so se mu pocedile, ko je iztegnil vrat in odprl požrešni svoj gobec. A zdaj je bolešno zacvilil in zabrusil gorečo reč iz ust. Tako hudo popoprane miške še ni okušal, kar je živ...

Mačka jezi, da mu gre danes vse po nesreči. „Lenuhu se tako godi,“ mu nekaj reče.

Hipoma pa privzdigne maček glavo in rep. Nekaj novega so zagledale njegove oči. Ogenj je na skednju... Tista reč, ki jo je izbrusil Mihec izmed prstov, ni bila miška, kakor je maček mislil izprva, ampak bila je smodka, ki je še tlela in užgala otepe, slamo, pol skednja...

Maček grozno zamijavkne, se spne kvišku in — skok-skok! — pa je bil zunaj. Kakor bi ga gnal veter, drvi naprej in naprej v drznih vratomnih skokih. In vpije in se dere, da pridrve vse mačke na vas poslušat in gledat, kaj se je prigodilo hudega. A če je maček še bolj vpil in se

drl in praskal s taco ob prašni vaški pot na vasi, kakor da bi pisal nevernim Tomažem, kar je videl in slišal in kaj se zdaj strašnega godi na Mrgoletovem skednju, vendar mu ni nihče verjel, da res ondi gori, gori, gori! . . .

Zdaj se tudi nekaj zasveti Mihcu, ki se je iztezal in premetaval po deskah. Debelo se mu izbulijo oči, ko vidi, da gori, da je ena stran skednja že vsa v plamenu. Groza ga obide in strah ga prevzame tako jako, da se takoj iztrezne. Skoči tedaj pokonci kakor brezumen ter začne gasiti, gasiti z golimi rokami. A drugega ne doseže, kakor da se jako opeče. Zdaj sleče suknjič in pobija ogenj z njim, a vse nič ne pomaga; ogenj se je že preveč razširil, da bi ga pogasila taka stvarca, kakor je bil Mihčev suknjič. Zdajci se prime ogenj še Mihčeve obleke. „Jezus, Jezus, Jezus!“ vpije nesrečnež ves obupan, trga obleko s sebe ter išče, kje bi ušel gotovi smrti, a povsod: ogenj, ogenj, ogenj! . . . O, nesrečne smodke . . .

„Ješ, ogenj, ogenj!“ zavpijejo ljudje na vasi. „Mrgoletov skedenj gori, Bog se nas usmili!“ zavpijejo in vro skupaj . . .

III.

Mati je še vedno karala Toneta, ki ga je za lase privlekla v hišo, ga poučevala o zlih posledicah kajenja na zdravju ter mu v živih besedah

stavila pred oči nesreče in uboštvo, ki jih le pogostokrat povzročajo mladi kadilci. Sirota ni vedela, kaj se godi odzunaj, da ji že gori takorekoč nad glavo; ona pač ni slutila, da se njena pridiga tako kmalu uresniči na njenem lastnem imetju. Zdaj zavpije nekdo pri oknu: „Ogenj, ogenj!“

Tonetu zapre sapo ta glas, mati pa se prestraši, da prebledi in obstane kakor okamenela na svojem prostoru. Ko pa se ji poleže prvi strah in more zopet prosteje dihati, sklene roke in vzdikne potrto: „O, Bog se nas usmili! . . .“

Zunaj zasliši vrvenje in drvenje ljudi. „O, ubogi ljudje, kjer gori! Ljubi Bog se jih usmili in jih potolaži v njih žalosti!“ je vzdiknila zopet mati ter velela sinu: „Tone, hitiva pomagat!“

Šla sta. Pred vrati pa jima zavpije soseda: „Kaj spite, da se ne zganete in ne pridete iz hiše! Vaš skedenj je v plamenu!“

Mati omedli in se zgrudi ob durih. Žene pristopijo in jo močijo. Tone stopi poleg matere, kakor obsojenec.

„Bežite, bežite! Hiša se vnema... že gori... bežite! . . .“

Mater so odnesli nezavestno iz hiše. Tone je stopal v žalostnem izprevodu poleg matere. Ni se mu poznalo, če kaj diha; njegov obraz je bil kakor iz voska. In ko so prenesli mater na varno ter jo tamkaj oživljali, je stal Tone poleg nje kakor kip iz lesa ter ji zrl nemo v obraz. In

ko so drugi vpili in drezali vanj, se oni ni zmenil za to; saj še čutil ni, da ga drezajo, saj še slišal ni, da vpijejo . . . Le v mater je gledal neprestano in še s trepalnicami ni trenil . . . In ko so ga odstranili od matere, da so mogli z zdravili k nji, je obstal tam, kamor so ga zbezali, a obrnil je pogled v mater ter ji gledal v oči, kakor da je še nikdar ni videl. In ko so odšli z zdravili, je pristopil bližje, a z očesom ni trenil; vedno je imel uprt pogled v mater.

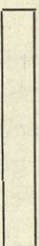
Ko pa je po daljšem času prišla mati zopet k zavesti in je izpregledala, se je tudi Tonetu razvezal jezik. Globoko je tedaj vzdihnil, pristopil čisto k materi ter izustil te strašne besede: „Mati, jaz sem tega kriv, moje nesrečne smodke! Ubijte me . . .“

Mati je obupno sklenila roke in bolestno zajokala . . .

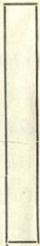
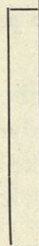
Iz kupa ogorkov se je valil in dvigal gost črn dim. Pogorelo je vse. Ponosni Mrgoletov dom leži zdaj v pepelu in razvalinah . . .

Mihca so iskali. Dobiti ga niso mogli nikjer. Siromak je našel smrt v plamenu. Kako drago je moral plačati smodko! . . .

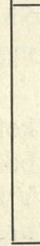
Ko zve Tone to žalostno vest, se mu zašibe kolena in se sesede ob potu na zemljo. „Ljudje božji, jaz sem tega kriv, moje nesrečne smodke! Vrzite me na dno pekla!“ Tako je zadonelo iz nesrečneževih ust,

u u u u u u u u u u

2 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2

Ljudje pa so se spogledali ter izprašali fanta dalje. Razodel jim je vse, kar je vedel. In zvedeli so dosti, preveč. „Nesrečnež!“ so zavpili nad njim in dvignili pesti . . . Ubogi Tone pa se bje po obrazu, si puli lase in trga obleko s sebe. Oči se mu čudno obračajo, njegova usta pa vpijejo venomer: „Zvežite me in vrzite me na dno pekla, jaz sem vsega tega kriv, moje nesrečne smodke! . . .“

Toneta so uklenili in gnali k sodišču. Od sodišča je prišel v bolnišnico, od tam pa v blaznico, kjer je ostal okovan v železju več let; siromaku je otemnel duh, znorel je . . .

Ko je ozdravel in so ga izpustili iz blaznice, se ni upal domov. Taval in begal je po svetu kakor izgubljeni sin, a nikjer ni našel tolažbe. „Jaz sem vse nesreče kriv, moje nesrečne smodke!“ Ta zavest mu je grenila in morila življenje, pod to težo je zdihoval, koder je hodil . . . In ko je obhodil pol sveta in ni našel leka svojim ranam in ne miru, ki je po njem tako hrepenelo njegovo srce, se je postaral in obnemogel. In ko je obnemogel, si je zaželel po domu. In ko je stopil na domačo zemljo, mu je za hip odleglo; zakaj ljubezen do domače svete grude je bila tako močna, da je zatemnila njegovo bol, toda le za hip . . . In potem je zopet trpel . . .

„Umret sem prišel domov,“ je pozdravil neznane domače obraze, ko je prestopil čez toliko let zopet hišni prag svojega očeta. In domači so se spomnili — požigalca . . . Odkazali so mu izgovorjeni kot . . .

Denarjev ni prinesel, kakor so pričakovali, a govorili so, da ve pripovedovati čudne reči. Nekoč sem se mu približal, da bi kaj zvedel od njega. Ko sva postala prijatelja, mi je povedal to žalostno povest svojega življenja.

Saj veste. Mrgoletov stric — to je tisti Tone, požigalec . . .

Videl je angelca . . .

Umazani berač Vrbek je spal pijan pod zeleno bukviyo onkraj potoka. Muhe in mušice so brenčale okrog njegove glave in posedale po rokah, licih, nosu . . . Brenclji in komarji so ga vbadali in mu puščali kri, a pijanček se ne zgane: ves čas spi in smrči, kakor pozimi medved v brlogu. Ko pa prisije popoldansko solnce pod zeleno bukev ter se upro njega topli žarki prav v izpito obličje beračevo, se Vrbek vendar-le predrami. A preden more zaznati, kje pravzaprav počivajo njegovega rojstva kosti, vsega vajene in v vsem utrjene, se preobrne možakar na drugo stran. In da bi ga nadležno solnce ne motilo, si potisne klobuk na oči. Roka njegova je bila namreč že izučena; brsk — brsk — brsk! — je brskala in grabila, kakor vselej ob takih prilikah, po koreninah, po zemlji, po listju . . . In prsti so ujeli beračevo razcvelo pokrivalo ter ga sami od sebe potisnili Vrbku na oči. In tako je bil rešen berač sitnih komarjev in muh in mušic ter obvarovan pred nadležnimi solnčnimi žarki: pod

zaščitom svojega klobuka je Vrbek iznova trdno zaspal; smrčal je, kakor da bi kdo vlekel tri drete ...

A zlati solnčni žarki so se bili menda zakleli danes. Naj velja, kar drago, nemarnega pijanca morajo spraviti na noge!

No, to ni bilo težko delo. Zob časa je bil namreč prevrtal v beračev klobuk dobršno luknjo.

Hudomušni žarki zatrepečejo od same nagajivosti, ko opazijo to luknjo. V polnem številu se ulijejo skozi odprtino pod klobuk ter zasvetijo z vso gorkoto beraču ravno v oči. Berača zašegeče in zapeče tako jako, da puhne pokrivalo v stran in — kakor da bi ga pičil gad — skoči naglo pokonci.

„Hu-hu-hu! A-hú, a-hú, a-hú!“ je pihal tedaj Vrbek ter nemirno stopical semintja, kakor na iglah. Menčal si je venomer krvave oči ter se vzravnal pokonci. Hipoma pa zgrabi svojo gorjačo, vrže malho preko ramen ter se opotekajoč in zdehajoč odpravi dalje.

No, solnčni žarki se le niso zaman zakleli, saj so le spravili moža pokonci ...

Prijetno so dehtele gozdne cvetke poleg pota ter v vsem svojem čaru zmajevale mehke glavice v vetru, a beraču še mar niso bile. In prijetno so se zaigravale hitre ribice v potoku in se bleketale v ljubem solncu, a on jih še pogledal ni ... In drobne ptičke! Kako prijazno so skak-

ljale z vejice na vejico ter ljubko in milo žvrgolele. Razveseliti bi morale srce vsakomur, a beraču se ni zvedrilo čelo: čmerno je drsal in se metal dalje po koreninasti poti kraj gozda. In vedno je mrmral sam s seboj in govoril čudne reči, sam Bog ve, kaj... In ko zagledajo njegove trudne in krvave oči lepo belo hišo, se prične hudovati na glas in celo preklinjati, preklinjati grdo in robato ter groziti s svojo gorjačo, sam Bog ve, komu... Morda mu ni bilo všeč, da so drugi imeli svoj dom ter prebivali v lepih belih hišah; on pa se je moral vlačiti in potikati po svetu, kakor izgubljen sin in še srečen je moral biti, da je dobil v hlevu pri živini

Ptička se uči peti.

prenočišče za eno noč... Res, lisica ima svoj brlog in ptica svoje gnezdo, a on pa nima, kamor bi položil svojo glavo!... In to ga je jezilo. Zato je klel in se rotil... Sreče drugih ni mogel prenesti, lepe bele hiše ni smel videti... Nosil je pač berač v svojem grešnem srcu grešno, črno dušo... In s to grešno, črno dušo se je bližal oni lepi, beli hiši... S to grešno, črno dušo in s kletvijo v ustih in z gorjačo v roki se je bližal...

In v oni lepi beli hiši je spala drobna Stanka. Trdno je spala. A solnce se je nižalo, nižalo in žarki so silili, silili skozi zastrto okno in naposled pokukali v sobo prav tja v nedolžni nje obrazek.

Stanka se zbudi. Odpre očesca, mila kot zvezdice ter zagleda nad svojo posteljico podobo angela varuha in cvetice, ki mu jih je nanosila. Pobožno naredi sveti križ in poskoči vesela iz postelje. Na oknu v posodi so plavale ribice, aj, ribice živobarvane. „Kruhka, kruhka!“ zakličejo njena usteca usmiljeno. In že drobijo njeni drobni prstki kosilce lačnim živalcam. In prijetni, sladki občutki se zbude v Stankinem drobnem srčecu, ko gledajo njene strmeče oči, kako hlastno se pode ljube ribice za belim kruhkom, za drobnimi drobtinicami... Zdaj se zbudi kanarček v gajbici. Kljunček in glavica ter nožice se pokažejo. „Eh, ti moj kanarček!“ se mu posmeje Stanka. A kanarček se razkorači na palčici, odpre svoj kljunček in zažvrgoli veselo in glasno, da je odmevalo po sobi. Nato pogleda po de-

kletcu, ki mu je prineslo cukrčka, in počinka hvaležno z drobno glavico, češ, dobra mi je Stanka, dobra! In še zapraska z drobnimi krempeljčki, kakor da bi hotel podpisati, da je res to, kar je rekel: da mu je Stanka dobra, dobra ... In v znamenje hvaležnosti še eno zapoje, glasno, da je odmevalo od vseh štirih sten v sobi, in tako ljubko, da je kar obstala Stanka ob gajbici in kazala s prstkom v ptička in cvrčala za njim: „Ti, ti, ti! Moj, moj, moj!“ ... In ko je ptiček tako lepo pel, je zaželela dobra Stanka, da bi ga tudi drugi slišali. Zato je zaklicala, zato je zavpila: „Mama, ata! Teta, stric! Ata, mama!“ ... In priklicala je mamo. In ko je vstopila mama v sobo, je Stanka vsa srečna stekla k nji, jo prišla za roko ter gledajoč in kazoč na ptička, ki je še vedno žvrgolel, govorila in cvrčala: „Ptiček, ptiček, ptiček! Moj, moj, moj!“

Mama se je nasmehljala in rekla: „Ptiček, ptiček, ptiček — tvoj, tvoj, tvoj! A ta ptiček“ — pokazala je na Stanko — „moj, moj, moj!“ Tako je rekla in vzela hčerko v naročje in jo pritiskala na srce in še vedno govorila: „A ta ptiček — moj, moj, moj!“

Začujejo se težki, drsajoči koraki v veži. Pijani, umazani berač Vrbek se je privlekel v lepo, belo hišo in prosil usmiljenja.

„Mama, možek je, ubog možek,“ je rekla zdaj Stanka kakor vselej, kadar so ji počili na

uho taki koraki. In mama ji je prikimala in dejala: „Boš pa nesla milodar možku!“

Oblekla je zdaj Stanko naglo v lepo belo haljico. Lepi, zlati laski so ji padali po ramah in plapolali v zraku. Ko je pomolila mami ročico ter gledala tako zaupljivo in proseče mami v obraz, je bila videti, kakor angel... „Boš pa nesla milodar možku,“ je rekla še enkrat mama; segla v denarnico ter ji naštela štiri svetle novce na roko. In s temi novci je odhitela Stanka v vežo.

Berač je molil. Sveto molitev so izgovarjala njegova usta, a ta molitev ni prihajala od srca... Na jeziku svete besede, a v srcu denar, svetli novci, ki mu jih je nesla Stanka...

„Nate, možek, vbogajme!“

Berač pogleda in osupne... Roka, ki jo je pomolil po daru, mu omahne. On sam ohlapne; zakaj hipoma začuti veliko težo na svojih ramah ter stori korak nazaj. V hipu postane trezen, kakor še nikoli prej. Težke, mučne misli se mu pode po glavi, pri srcu pa mu postane težko, da nikoli tako. Zdajci zaihti, kakor otrok ter, venomer zroč v Stanko, povzdigne roke in srce ter zavpije z velikim glasom: „O, angelc nebeški!...“

Videl je angelca!...

Iz Stanke je gledal. Njena lepa duša, njena sveta duša — njen angelc je gledal iz Stanke... In tega angelca je bil zagledal berač, tega angelca, ki je gledal s prstkov, z lic, iz očes, iz Stanke... In prestrašil se ga je; zakaj s prstkov

in rok je lila angelcu milost in usmiljenje, z lic in iz oči blagost, svetost... a on pa je bil grešen človek... In umaknil se je za korak nazaj; zakaj berač je bil grd, umazan človek in je stal tako blizu svetega angelca... Prestrašil se je angelca in je stopil za korak nazaj — da bi zbežal in ušel. A pogled na angelca je ranil njegovo dušo, njegovo ubogo dušo. In noge so postale težje od svinca in ni mogel zbežati... Tedaj ga je pa pretreslo po vseh udih in luskinе so padale z njegovega srca in mrena z njegovih oči, in izpregledal je in se kesal... In duša beračeva je zatrepetala v svetem strahu in z velikim glasom zavpila: „O, angelc nebeški! — Usmiljenje, usmiljenje, veliki Bog!...“ In povetil je glavo berač in zakril obraz ter na zidu sloneč pretakal bridke solze...

In ko se je razjokal, mu je postalo lažje pri srcu, in tudi noge so postale lažje. Tedaj pa je zbežal berač proč od angelca nebeškega, tedaj pa je izginil iz lepe bele hiše...

Plaho je priskakala Stanka k mami, se ji ovila okrog vratu in zaihtela: „Mama, možek joka, možek je siromak...“ Mama je pa rekla: „Ti boš pa pridna in boš ljubila svoje starše, da boš dolgo živela in se ti bo dobro godilo na zemlji!“

Stanki se je to zdelo samobsebi umljivo, vendar prikima molče ter vpraša: „Ali ni ljubil možek svojih staršev, mama, da se mu slabo godi in joka?“ — „Ni jih ljubil!“ ji je odgo-

vorila mama. „Ni jih ljubil, nego pahn timer jih je v starosti in onemoglosti od sebe ter jih vrgel čez prag, ko ni več pričakoval dobrot iz njihovih dobrih rok, ko je bil že vse imetje izžet iz njih . . . In odšli so starši od sina, odšli v globoki žalosti in bridkosti, in nikoli več jih ni bilo nazaj, izginili so za vedno nehvaležnega sina očem: a z njimi je izginil tudi blagoslov božji, ki se ni nikdar več povrnil . . . In namesto blagoslova je prišlo prokletstvo božje nad sina, ki ni slušal četrte božje zapovedi, ki se glasi: ‚Spoštuj očeta in mater, da boš dolgo živel in da se ti bo dobro godilo na zemlji! . . .‘ In prejšnji imoviti Vrbek postane čez noč — berač . . . Naša hiša je bila nekdanj njegova. Na javni dražbi jo je kupil naš oče.“

Stanko obide sveta groza. „Mama, mama! Moja zlata mama!“ kliče ter se je oklene tem tesneje okolo vratu. In mama je vedela, čeprav ji ni Stanka razodela tega iznova, da je in ostane drobno srčece hčerkinovo vedno mamino in da je to srčece ne bo nikdar izdalo . . . In tega je bila mama vesela.

Berač Vrbek je bežal, bežal proč od lepe bele hiše . . . Peklo in žgalo ga je v srcu, odkar so videle njegove grešne oči lepo, sveto dušo angelca, ki mu je delil milost . . . Ni imel miru, odkar je ranila lepota in milina angelca njegovo dušo . . . Zato je bežal, bežal proč od lepe bele hiše . . . in se trkal na prsi in vpil k

Bogu: „Usmiljenje, usmiljenje, veliki Bog! Usmiljenje, usmiljenje, usmiljeni Bog! . . .“

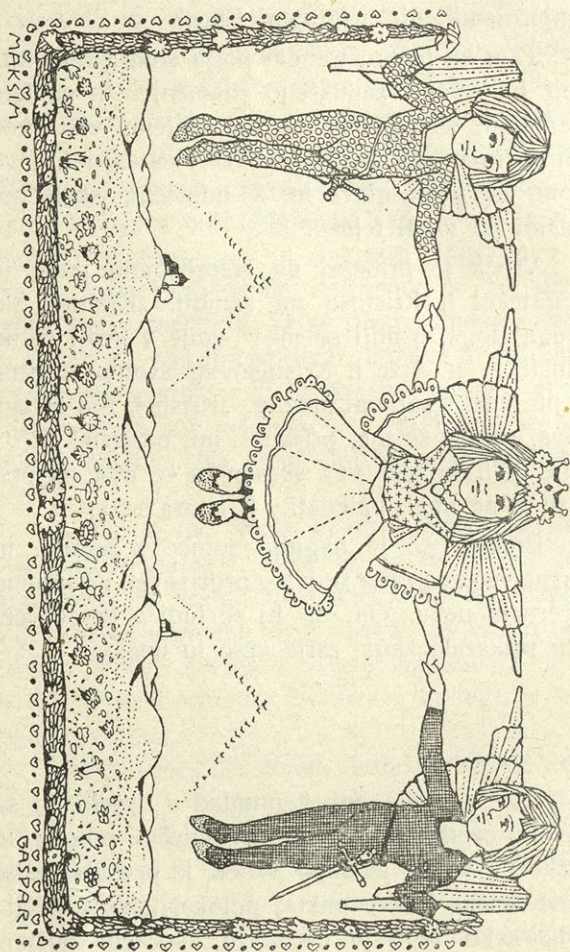
Tam na razprostranem polju sredi širnih njiv stoji na samoti zapuščeno znamenje. In na tem znamenju, strohnelem in preperelem, visi med zemljo in nebom na križ pribit Kristus, s trnjevo krono na sveti glavi in z odprtimi, skelečimi ranami po vsem telesu.

Vrbek je pribežal na razprostrano polje in se zatekel h Kristusu na samoti. „Kristus, Sin živega Boga, usmili se me!“ vpije v svoji veliki žalosti in se vrže h Kristusovim svetim nogam, ki jih moči s solzami pokore. „Kristus, Sin živega Boga, usmili se me, prizanesi mi, odpusti! . . .“ vpije pod križem ves skesan in se trka na prsi in se še ne upa pogledati v Kristusa na križu . . .

Pravkar se je nagnilo solnce k zatonu, in krasna večerna zarja se jame prikazovati na jasnem večernem nebu. Oh, da bi se tudi v beračevem srcu prikazala zarja, zarja vere in upanja! . . .

Ko je prišla zopet pomlad v deželo, in so oživele cvetke po tratah in ribice v potoku in ptičke na vejah, je dejal Vrbek, ki je grabil listje izpod zelene bukve onkraj potoka, tako je dejal: „Oh, kako lepo je na svetu, na tem božjem svetu . . . kako lepo! . . . Nekdaj ni bilo tako! —

Bog čuvaj Stanko, angelca nebeškega, ki mi je prinesla mir in srečo! . . .“

In zamislil se je Vrbek . . .

Od tedaj, ko je prosil v oni lepi beli hiši za milodar, ni več popival. Svetle novce, ki jih je dobil od Stanke, je potisnil globoko v mošnjiček ter ga tesno zadrgnil. Teh novcev se ni nikdar dotaknil. Kadar je priberačil poleg teh še več kot štiri novce, je dal, kar jih je bilo več, prvemu, ki ga je srečal in ki je bil potrebnejši od njega . . . In teh je bilo veliko, takih je srečaval mnogo . . .

Ker ni popival, ni izgubljal moči in kmalu je bil zopet sposoben za delo. Beračenje se mu je tedaj zastudilo. Poprosi na vasi, da bi ga vzeli v delo. Radi so ga vzeli, ker so potrebovali delavcev in so slišali v zadnjem času lepe reči o njem.

Ponudili so mu stanovanje v lepi beli hiši, a Vrbek se ni mogel odločiti, da bi se nastanil tamkaj. Ni se zbal trpljenja, ki bi ga povzročila zavest, da je bil nekdanj on gospodar lepe bele hiše, saj je delal pokoro; a kraja, kjer so zazrle njega grešne oči Stankino sveto dušo, ni mogel več prestopiti; svetega angelca se je bala njegova duša . . . Zato je ostal rajši na vasi. In od tam je gledal na lepo belo hišo in delal pokoro . . . In mir in sreča sta se vračala v njegovo dušo. In od tam je gledal na lepo belo hišo in sklepal

roke in molil poln hvaležnosti za angelca nebeškega, za Stanko, ki mu je prinesla mir in srečo . . .

Zavel je veter in v zeleni bukvi je završalo.

Vrbek se predrami iz zamišljenosti. „Oh, kako je lepo na božjem svetu!“ vzklikne ter pogleda na ono stran, kjer stoji lepa, bela hiša. In iz srca se mu dviga goreča molitev za angelca nebeškega, za Stanko, ki mu je prinesla mir in srečo . . .

Lisica starega Boštjana.

I.

Pod našo vasjo stoji ob logu ubožna koča, na spodnji strani podprta z dvema drogoma, pač zaraditega, da bi je ne prekucnil vsak piš doli po rebri. Že od nekdanj, kar pomni mlajši rod v vasi, je osebenkoval v tej koči stari Boštjan, ki je iz vrbovih šibic, srobotja in do leta starih leskovih mladice spletal velike in nerodne koše in košare, pa tudi majhne, lične canjice in koške za otroke. Pletel je Boštjan leto in dan; le kadar so ga klicali gori v vas na delo, le tedaj je dejal vitre iz rok, priprl duri v kočo, si iztrepal predpasnik in klobuk, pa jo mahnil h kmetu v vas. In tako se je preživiljal Boštjan, preživiljal z delom svojih rok; zakaj da bi kdaj gori v vasi poprosil za pehar krompirja ali prgišče moke, tega ne, tega se je sramoval stari Boštjan, rajši bi stradal tri dni skupaj.

Tam o košnji je naprosil Boštjana na delo iz vasi kmet Tomaž: „Pa pridi jutri k nam, Boštjan“, mu je rekel. „Kositi sicer ne moreš,

boš pa raztepal za kosci redí in vodo jím boš nosil, da ne bodo žejni.“ „Bom pa prišel“, je prikimal Boštjan, in zgovorjena sta bila možaka; Tomaž je nato krenil nazaj proti vasi, Boštjan je pa naglo pletel dalje pričeto košaro. Zadovoljen je bil, zadovoljen Boštjan, da pojde spet enkrat na delo v vas h kmetu, „kjer kuhajo trikrat na dan“, kakor je večkrat blagroval srečne vaščane.

Ko se je tistega dne storil mrak, je Boštjan prej ko drugekrati odmolil večerno molitev in legel k počitku. „E, da bom bolj krepak jutri, da bom lažje delal, in da ne bodo vpili nadme ti Tomaževi ljudje, da sem počasen in da ne zaslužim, kar pojem“, se je opravičeval Boštjan sam pred seboj v postelji, da je šel tako zgodaj spat, nato pa skoro glasno in krepko zasmrčal.

Ko se je drugo jutro prebudil, je naglo naredil križ, si zmencal oči in dejal: „Lej, Boštjan, dani se, ti pa se še valjaš po postelji; vstani ti pravim, vstani urno!“ — Res, solnce je že kukalo izza gorá, in zlati solnčni žarki so se že razlivali po zbudajoči se prirodi ter uhajali skozi špranje v Boštjanovo kočó, budeč ga iz spanja in kličoč ga na delo. — Boštjan zazdeha, nato pa hoče skočiti iz postelje. Toda komaj se dvigne za ped s postelje, pa pade nazaj na trdo ležišče. „He-hej, kaj pa bo to!“ vzklikne Boštjan in se izkuša vnovič dvigniti s postelje, pa se vnovič prevrne

Lovec je zadremal. Lisica mu oddaleč pomoli tace, češ: viš figo! in gre mirno dalje.

vznak nazaj na ležišče. „He-hej, kaj pa bo to; ali ni v meni vse prav, ka-li?“ se prestraši zdajci Boštjan, pa se naglo oprime z rokami trhlih stranic, z nogami pa se upre v znožje ter se izkuša vreči iz postelje. Ali tudi tako ni šlo; komaj se je nekoliko dvignil na postelji — cmok! — pa je telebnil zopet z vso težo na trdo ležišče. Tedaj pa je rekel stric Boštjan, tako je rekel: „He-hej, Boštjan, bolan si, pa še močno si bolan!“ In ko se je domislil, da ni ne vinarja v žepu, ne prahu moke v predalu, in da je sam, tako sam v tej koči in da ne more niti v vas po denar za koše, košare, canjice, ki se bodo že skoro strgali, a plačali jih še niso ti trdi kmetje — ko se je vsega tega domislil, je postal otožen, silno otožen in v veliki žalosti je zaklical ves potrt: „O, Bog, usmili se starega Boštjana!...“ Zdajci mu počí na uho veliki zvon doli od sv. Vida. „Sedem zvoni“, zašepeče, sklene vele, koščene roke in moli, moli... Zdavna je že potihnil zvon pri sv. Vidu, Boštjan je pa še molil. Ko pa je slednjič odmolil zadnji očenaš in naredil sveti križ, se je začel tolažiti kakor vselej, kadar se mu je huda godila: „E, kaj če biti“, je rekel; „saj bo jutri že bolje“. In zaril se je v postelj in v upu in strahu, brez postrežbe pričakoval drugega dne, da mu odleže. A drugi dan je napočil, pa Boštjanu še ni bilo bolje. „Moj Bog, moj Bog“, je zavpil tedaj z žalostnim glasom, „umrl bom, če mi Ti ne pomagaš. Pa pomagaj mi, saj si dober; pomagaj,

drugače bom umrl.“ In vzel je v roke molek in prebiral jagode na njem in molil, molil, težko pričakujoč, kaj mu prinese tretji dan.

Tretji dan je napočil.

Boštjan je še trdo smrčal, ko je stalo solnce že visoko na nebu. Bog ve, mu je li odleglo ali ne? — Zdaj se prebudi. Brž se prekriža. „Kaj, ali mi je res odleglo?“ reče, ko uvidi, da mu je roka, s katero je naredil križ, lahka, da jo položi, kamor hoče. In ko začuti po vsem telesu neko prijetno gorkoto, tedaj navda Boštjana veselje, da ves iz sebe z veselim glasom zavpije: „Ljubi nebeški Oče, pomagal si staremu Boštjanu, hvala Tebi stoterna, Tebi, ki si dober!“

Zdaj ni dolgo premišljal, kaj bi storil. Naglo se skobaca s postelje. Hvaležno sklene roke. Solze mu zaigrajo v očeh, ko zahvaljuje Boga, da je zopet ozdravel. Nato sede na stolček, na katerem je navadno pletel koše in poprime za delo. Toda delo mu ni šlo danes od rok, zakaj roke so se mu tresle, in od glada se mu je črno delalo pred očmi. „Jesti bo kaj treba“, je vzkliknil tedaj in se oprijel za stolec. Na misel mu pride, da leži v skrinji skorja kruha. Brž si jo poišče. Dasi je bila trda ko rog, in on brez zob, vendar se je je lotil. A ko je izpoznal, da so njegove čeljusti vendarle preslabe, da bi strle tako trdo skorjo, je vzel v roke kladivo, zdrobil skorjo, potem pa skrbno použil vsako najmanjšo drobtinico. Eh, dobra je bila Boštjanu tedaj ta skorja;

dobra kakor o Veliki noči medena potica. Še Bog, da jo je imel!

Eh, da bi imel Boštjan še eno, dve taki skorji! Tako pa si je le razdražil sestradani želodec s to skorjo. Krulilo je Boštjanu po želodcu, ko jo je pojedel, kakor da bi že Bog ve koliko časa ne imel ničesar v ustih; krulilo, kakor da bi mu klicalo: „Kruha, kruha, ti, stari Boštjan!“ — Pa je rekel Boštjan tako-le: „Bom pa stopil doli v laz, bom pa stopil; doli rastejo take gobe, da nikjer ne take, prav nikjer ne. In teh si bom nabral, teh gob, da jih vržem v lonec in pristavim k ognju; pa bo, pa bo!“ — In zašvedral je Boštjan po teh besedah doli v laz, v goščo po gobe.

II.

Komaj pa je storil kakih trideset korakov od koč, ko se mu zvrtil v glavi, zvrtil od same slabosti. „He-hej, Boštjan, slab si še, noge te še ne neso, počiti bo treba“, je vpil stric, loveč se z rokami po zraku, pa počenil tja na bližnji štor. Tedaj pa je smuknila mimo štora, na katerem je čepel, lepa repata lisica, noseč nekaj v gobcu, ter se skrila njegovim očem doli v pečevju ob tisti veliki skali, pod katero se vije tako neznansko dolg in ozek rov.

Boštjan je gledal, gledal za lisico. Ko pa je videl, kam je izginila, da tam pod tisto veliko skalo, tedaj pa se je vrgel na noge kakor kak

mladenič dvajsetih let, zdrav kot lisica, ki je smuknila mimo Boštjana; vrgel se je na noge ter za lisico, ki mu je hipoma dala toliko misliti, zavpil ves razvnet: „Lisica, ti boš pa moja! Lisica, ti boš pa moja! Na skobec te bom ujel, lej, na skobec“. In skoro na to je že nastavljal doli pred tisto skalo, pred lisičjo luknjo, skobec . . .

„Ho-ho! Moja boš, moja, ti lisica!“ si je govoril in nategnil zobčasti skobec. „Ho-ho! Lisica, le naglo mi izproži skobec, le naglo; lej, utaknil te bom potem v kurnik in pobasal s seboj gor v vas. V vasi te bom pa kazal strmečim očem. ‚Lejte, ljudje božji‘, bom rekel, ‚lejte, zver sem ujel. Zver, to lisico, ki vam krade kure in jarčke, peteline in petelinčke‘. Jeh, jeh, tako bom pravil, tako bom govoril: ni spaka, da bi mi ne začele potem ponujati gospodinje moke, zabele, grošev . . . Jeh, jeh, Boštjan, to se ti bo godilo, da še sam ne veš, kako! Še pipo tobaka si boš lahko privoščil, pipo tobaka, ki vso kri pomiri in staremu človeku dobro stori, dobro, kakor da bi popil polič vina. Jeh, jeh, to boš živel, ti, Boštjan stari!“

Tako si je govoril Boštjan. Videč, kako prožno je nastavlil skobec, in kako močno bosta zgrabila nazobčana obroča lisico, da ji nikakor ne bo moči iz skobca odnesti petá, najsi je še tako zvita, si je Boštjan od veselja mencal roke in stopical kakor pijan od toliko obetajočih upov ob lisičini, vzklikajoč proti nebu: „Čast bodi Bogu! Lej

O, lisica je zvitla : Na oni strani pečevja, pod koreninami nagnjene smreke, je imela
še varnejše izhodišče.

Boštjan, sam Bog ti je dal te misli, da boš ujel lisico, ki te bo živila, sam Bog! Čast in hvala bodi Njemu, ki je dober!“

Ko pa je Boštjan tako stopical pred skalo in hvalil Boga, je zagledal pred lisičino v zemlji zabrsano kurje perje. „Aha, lisica, ti si skubila kokoš“, reče Boštjan in potegne za perje, ki je molelo iz zemlje.

Za Boga, ali je res, ali ni res, kar vidijo Boštjanove strmeče oči!... Ha, ali je res, ali ni res, kar je privlekel iz prsti na dan!...

Boštjan v istini ni prav vedel, ali je res, ali se mu le sanja... Debelo je gledal in strmел v ono, kar je privlekla na dan njegova tresoča roka. Za nekaj trenutkov otiplje na tako čuden način mu došlo stvar. In ko vidi, da ima ta stvar peruti, kremplje, kljun... kakor druge domače kure v vasi... tedaj ne dvomi več, kaj drži v rokah, tedaj se mu zasveti, kako in kaj. Da, da! Lisica je ukradla kokoš. Pred lisičino jo je zagrebla v prst, da bi se shladila, in da bi jo potem nesla mladim — jo je pa Boštjan dobil... uh, in še gorko...

Ko se Boštjan tega prav zave, pade na kolena, povzdigne roke

in srce k nebu in moli: „Moj Bog, zdaj izpoznavam, da imaš še rad starega Boštjana.

Ti veš, da sem slab in da nimam prahu moke, da bi si skuhal sok, ne za južino krompirja, da bi si ga spekel; ti veš to, pa si mi poslal kokoš po tej lisici, kakor si poslal nek-daj Danielu v levnjak južino po preroku Habakuku, ki ga je angel daleč v drugi deželi za lase zgrabil in ga postavil pred levnjak, v katerem je žaloval Daniel, da mu je dal južino. — Ljubi Bog, če bi imel jaz odslej kdaj kaj storiti, kar je napak in ni po Tvoji volji, rajši dam zdaj lisici kokoš nazaj in umrem, če je Tvoja sveta volja; zakaj stari Boštjan ima Tebe, nebeški Oče, rad, in umreti mu je od žalosti, ko bi se kdaj zalotil na čem, kar bi ne bilo prav, kar bi bilo greh . . .“

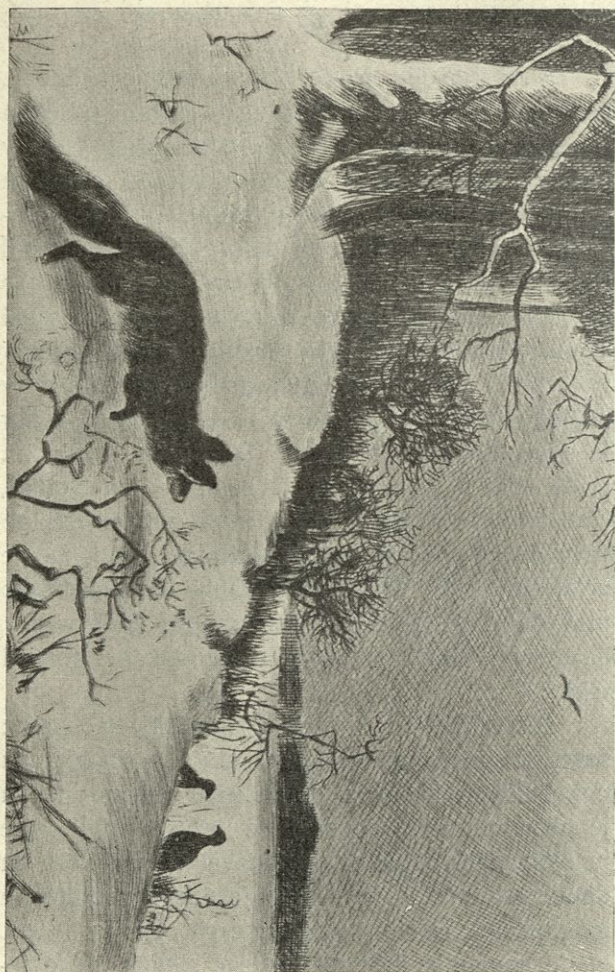
Tako je torej molil Boštjan. Debele solze so mu polzele po licih, solze, ki so glasno pričale, da je prišla molitev, ki jo je ravnokar opravil, iz globine njegovega srca; solze, ki so glasno pričale hvaležnost in ljubezen siromašnega starčka do tako dobrega nebeškega Očeta . . . Ko pa je odmolil, ni šel iskat gob po lazju, kakor se je bil namenil, nego jo mahne naravnost domov v kočo, oskubi kokoš ter je pristavi precejšen kos k ognju.

Tisti dan se je imel stari Boštjan kakor o praznikih. Hvalil je Boga in se mastil s tolsto kokošjo, da se mu je mast cedila po bradi . . .

III.

Stari Boštjan je po tistem srečnem dnevu, ko mu je lisica pripravila tako dobro pečenko — célo, še gorko kokoš — zopet vzel vitre v roke in začel spletati koše in košare, canje in canjice. K Tomažu v vas ni stopil, da bi se opravičil, zakaj ga ni bilo na delo. „E“, si je mislil Boštjan, „kaj bi lazil k Tomažu; seno so že močno pospravili, za kaj drugega me pa ni prosil Tomaž“. Pa je imel prav Boštjan, da ni hodil v vas; zakaj zarobljeni kmet ga je namerjal prav pošteno ošteti in ga zadreviti doli v kočo, kakor je svoje dni drevil ovce po lazu. „Ha, le naj mi pride zdaj ta lenuh“, se je namreč jezil Tomaž, „ha, le naj mi pride, to jo bova ucvrla doli po vasi, da bo pomnil ta nepridiprav, kdaj me je nalagal...“ E, Tomaž se je lahko širokoustil, ko ni vedel, kako je bilo s stricem; saj ko bi vedel, da je bil Boštjan bolan, težko, da bi govoril tako.

Stari Boštjan je torej zopet spletal koše; seve, saj jih je lahko: kokoš mu je pomagala na noge, kokoš, ki jo je dobil pred lisičino; ta ga je poživila, da je zopet brez težave krivil vitre in šibice, jih ovijal in zapletaval ob palčicah in dodelaval tako koše. — Ko je enega dopletel in ga postavil na stol, ogledujoč ga, ali bo ali ne, ga je spomnila kost od kurjega stegna, ki je ležala tam pred ognjiščem, na kokoš, ki jo je obiral,

in kokoš ga je domislila na lisico, lisica pa na skobec, ki ga je bil nastavlil doli pred lisičino.

„Lej, na skobec sem pa čisto pozabil“, je dejal Boštjan, ko je zagledal tisto kurjo kost, popustil koš in stopil doli v laz. „E“, si je mislil spotoma, „lisica, ti si mi dobra, pa sama tega ne veš; jaz pa vem, da si mi; skobec bom sam izprožil in ga vzel domov; kaj bi te lovil, ko si mi prinesla kokoš.“

Tako je mislil Boštjan spotoma. Ko pa je stopil pred tisto veliko skalo, za Boga, kaj zagledajo njegove oči? — Jehate no . . . lisica, tista dobra lisica se je valjala in zvijala napol mrtva, z razbitim hrbitiščem pred lisičino . . .

Boštjan se prestraši. Ko pa izpozna, kaj se je utegnilo zgoditi, se mu skremži obraz in zatuli na ves glas: „O-jú! O-jú!“ in se briše z rokavom preko oči in javka in javka: „O, ti uboga lisica!“ . . . In ko tako tuli in javka in gladi lisico, mu nekaj reče: „Boštjan, tvoj klobuk ni sicer Bog ve kaj, vodo bo pa le držal, steci, steci ponjo na studenec.“ „O-jú!“ še enkrat zatuli Boštjan, nato na ves dir steče in prinese skoro še zvrhan klobuk studenčnice, izmaka lisici rane in ji vliva vode v gobec, pa vse ni nič pomagalo: lisica je ležala kakor mrtva na tleh, le semintja je privzdignila gobec in žalostno zaječala. . . .

„Jeh, jeh!“ je zastokal Boštjan in škropil lisico z vodo, pa ubožica se skoro ni več ganila. „Jeh, jeh!“ je zastokal, vil roke in nemirno sto-

pical poleg lisice. Pa mu pride na misel, da ima doma v omari gadjo mast, ki slove, da vsako rano, bodisi še tako huda, kar na gledanje ozdravi. „Jeh, jeh, in še veliko imam te gadje masti“, reče Boštjan nemirno, zagradi lisico in jo ucvre — kakor da bi podžgal hišo — gori po rebri v kočo. V koči postelje lisici v kotu in jo namaže z gadjo mastjo. In lisici je nekoliko odleglo, vsaj tako si je mislil stari Boštjan. Je pa rekel Boštjan, tako je rekel: „Mladiče bi rada videla lisica, mladiče, zato se postavlja na noge. Kar ponje grem, jih bom že kako zbezal iz lisičine.“ In popustil je Boštjan gadjo mast na stolcu in lisico v kotu, zaloputnil vrata za seboj in stekel doli v laz po mladiče. Komaj pa prestopi prag svoje koče, ko mu počí na uho neko cvileče pasje lajanje, in kmalu za tem zasliši dva strela iz laza. „Jeh, jeh, kaj pa to pomeni“, prestrašeno izusti in obstoji. Ko pa le ne jenja tisto cvileče pasje lajanje, se popraska Boštjan za ušesi ter jo mahne v laz. „Pa ne, da bi se kaj hudega zgodilo“, mu roji po glavi. Misliti se ni upal, kaj se je morda zgodilo . . . Ah, cvileče pasje lajanje, dva strela . . .

„Kam pa se ti tako mudi?“ ustavi Boštjana sredi pota znan glas. Tomaž iz vasi je bil, noseč na puškini cevi dve mladi lisički.

„Ali so ti tatovi ulomili v kočo in bežiš pred njimi, da si videti tako zbezan, Boštjan?“ se je smejal Tomaž, ponosen na svoj plen, na

mladi lisički, ki sta mahali s puške doli. — A Boštjan ni odgovarjal. Dušilo ga je nekaj, da je komaj dihal in kakor nor pogledaval zdaj Tomažu v obraz, zdaj ustreljeni lisički.

„He-hej, Boštjan, lisic se nikar ne boj, svinčenega zrnja je dovolj na svetu, in moje oko dobro meri“, se smeje dalje Tomaž in potrka Boštjana po rami, češ: „Ali nisem lovec, da mu ni najti para?“

Tedaj pa odpre Boštjan usta in srdito zapije, kazoč na lisički: „Pa kje si dobil?“

„Kje? — Lej, doli v laz, v tistem pečevju sem ju dobil; a rajši bi zalezal stara dva. Ta hudirja sta mi pri belem dnevu odnesla dve stari kokoši.“

„Jeh, jeh!“ je zavikal Boštjan — od jeze je pokalo po njem. — „Pa kaj vendar misliš, da greš to storiti, da greš ti lisički ustreliti? Moj Bog, kako se ju upaš pobiti?“

Tomažu se je zdelo Boštjana vedenje čudno. Na kratko mu odgovori: „To lisičjo zalego, ki mi je kure kradla, sem že izplačal danes, tebe, Boštjan, bom pa še; obljubil si, da prideš na delo, a bilo te ni. Tako me vodiš za nos. Od tebe, Boštjan, bi ne pričakoval kaj takega; to ni moško.“

Tedaj pa zacvili pes. Zavohal je bil namreč v koči lisico.

„Jeh, jeh, zdaj bo pa še stara šla“, je zavikal Boštjan, ko je zaslišal tisto nesrečno pasje

lajanje in se spustil v dir h koči; ni se utegnil opravičevati, zakaj ga ni bilo na delo, niti povedati par gorkih Tomažu, da gre lisički pobijat.

„Boš šel stran, ti zgaga pasja, ti“, je vpil Boštjan na psa, ko je prisopihal do koč. „Boš šel stran, ti pravim“, je vpil in odganjal od koč psa, ki je skakal in se spenjal ob steni in izkušal priti v koč. „O, čast Bogu, vrata sem bil vendarle zaprl“, je rekel Boštjan, videč, da ni mogel pes lisici do živega, in skočil v koč. Lisica pa je med tem že poginila.

Ker ni bilo Boštjana le predolgo iz koč, in je pes le skakal in se spenjal in praskal po steni se je Tomažu zdela vsa reč že čudna, in pogleda v koč.

Če se je že prej čudil Boštjanu, se je sedaj še bolj: poleg mrtve lisice je namreč čepel stari Boštjan in si brisal solze . . .

Solze, ki so polzele sirotnemu Boštjanu po razoranem licu, te solze so glasno pričale, kako hvaležno je njegovo srce, hvaležno tudi živali, celo tatinski lisici . . . Da, da! Ležal je on bolan, bolan in kako zapuščen . . . Vaščanom, ki jim je spletal koše, canje . . . tem še na misel ni prišlo, da bi pogledali po njem, ko ga že nekaj dni ni bilo blizu . . . Zapuščen je bil torej od vseh, prav od vseh . . . Tedaj pa je poslal dobri nebeški Oče Boštjanu kokoš, po tej lisici jo je poslal . . .

Zato si je brisal Boštjan solze, brisal poleg mrtve lisice . . .

„So pač mehkega srca stari ljudje“, je dejal Tomaž sam zase, ko je gledal v kočo. „Počakati moram Boštjana, da pride iz koče in mi pove, kako in kaj.“

* * *

Minilo je nekaj tednov.

Stari Boštjan zopet spleta iz vrbovih šibic, srobotja in do leta starih leskovih mladik koše in košare in canje, pa ne več doli za svojo kočo nad lazom, kjer mu je večkrat primanjkovalo kruha, ampak gori v vasi pri Tomaževih, kjer jim preostaja kruha.

„Če se Boštjanu že žival tako smili, kako se mu bodo šele ljudje“, je rekel kmet Tomaž in ga vzel za svojega.

Tomažek in Jerica.

Povest za male otroke. Po znanem motivu.

Tomažek in Jerica sta že dva dni nabirala gobe. Bilo jih je veliko: imela sta jih že dva koša. So pa rekli mati: „E, otroka, le pripravita se; jutri gresta v mesto, bosta nesla gobe na prodaj.“ In sta res drugo jutro navsezgodaj vstala in sta nesla v mesto gobe na prodaj.

Mesto je bilo daleč, Tomažek je pa težko nesel. In je rekel: „Oh, kako jaz težko nesem!“ Sta počivala, pa je le tožil: „Oh, kako jaz težko nesem!“ O-o, kako je težko, neznansko težko!“

Prišla sta na travnike, kjer so rastle cvetlice, in sta spet počivala. Tomažek se je čudil, kako morejo rasti cvetlice, ko on tako težko nese, in reče: „Kako boste rastle, cvetlice, ko jaz tako težko nesem! Potlej si je obrisal pot s čela in znova potožil: „O-o, kako je težko, neznansko težko!“

Šla sta naprej in prišla v gozd, kjer so pele drobne ptičke, in sta zopet počivala. Tomažek se je čudil, kako morejo peti ptičke, ko on tako

težko nese, in reče: „Drobne ptičke, kaj bi pele in bile vesele, ko jaz tako težko nesem!“ Potlej si je obrisal zopet pot s čela in zopet potožil: „O-o, kako je težko, neznansko težko!“

Gresta dalje in prideta na most čez veliko vodo, notri so plavale urne ribice, in sta zopet počivala. Tomažek se je čudil, kako morejo plavati ribice, ko on tako težko nese, in reče: „Kaj boste plavale, ribice, ko jaz tako težko nesem!“ Potlej si je znova obrisal pot s čela in znova potožil: „O-o, kako je težko, neznansko težko!“

Šla sta še naprej, pa Tomažek je zdaj venomer tožil, javkal in godel: „Oh, kako jaz težko nesem! O-o, kako je težko, neznansko težko!“ Je pa vprašala Jerica: „I kako je to, Tomažek, da tako godrnjaš, saj je moj koš težji od tvojega, ti si pa močnejši od mene?“ Tomažek odgovori: „Povej ti, Jerica, kako je to, da tako lahko neseš, čeprav imaš težji koš in si šibkejša od mene, pa si še vrhutega vesela?“ Jerica reče: „Zato, ker sem vzela neko čudovito zelišče s seboj.“

„Kaj?“ vikne Tomažek, pogleda začudeno sestrico in obstane.

„Res, res, Tomažek, čudovito zelišče, ki ga nosim s seboj, stori, da je moj koš lahek, jaz pa vesela,“ reče znova Jerica.

Tomažek ostrmi. O kaj bi dal, da bi imel tudi on tako zelišče! Pa da bi vsaj vedel, kje raste! O-o, šel bi daleč, daleč, čez tri gore,

da bi ga našel, utrgal in vzel s seboj na dom. Pa vpraša tedaj: „Jerica, pa povej, kje si dobila čudovito zelišče?“

„Kje? — Doma!“ odgovori Jerica.

„Od koga?“ vpraša dalje Tomažek.

„Od matere, bratec moj!“ odgovori zopet Jerica.

Tomažek zdaj še bolj strmi. Potem ga pa obide nevolja. Kako da mati tudi njemu niso dali čudovitega zelišča? Kaj ga nimajo radi? . . .

Najrajše bi se pri tej priči obrnil in podal domov k materi; ali zdaj je na potu s težkim bremenom, kmalu bosta z Jerico v mestu: nazaj v domačo vas torej ne kaže s polnim košem hoditi. Vendar pa bi mu bilo jako ustrezno, da bi se mu že zdaj odpomoglo, vsaj nekoliko; ho, težko je nesel, neznansko težko! Reče torej: „Jerica, daj meni malo čudovitega zelišča!“

„O, rada ti ga dam, če le hočeš!“

„O-o, hočem, hočem; le daj ga!“

„To čudovito zelišče,“ pravi tedaj Jerica, „ki sem ga dobila od dobre naše matere in ki stori vse težave in zoprnosti lahke in prijetne, človeško srce pa veselo in zadovoljno, je — ljuba potrpežljivost“ . . .

Tomažek je zagodrnjal, Jerica je pa vprašala: „Bratec moj, ali zdaj še želiš nekoliko tega čudovitega zelišča, ljube potrpežljivosti, ki te bo storila srečnega in zadovoljnega?“

Tomažek je znova zagodrnjal. Pogledal je v stran, potem pa se zravnal in odkorakal naprej proti mestu . . .

Šel je nekaj časa tih in zamišljen dalje. A kmalu je začel mrmrati in je zopet godel in tožil kakor preje: „O-o, kako je težko, neznansko težko! Oh, kako jaz vendar težko nesem!“ E, Tomažek ni maral čudovitega zelišča, ljube potrpežljivosti; zato pa ni mogel biti srečen in zadovoljen, kakor sestra Jerica, in še težje je nesel poslej svoje breme dalje.

Jaz bi pa rad bil srečen in zadovoljen, kakor blaga Tomažkova sestra. Daj pa meni listek tistega čudovitega zelišča, ljube potrpežljivosti, dobra Jerica! . . .

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000503657

COBISS 0

